

Gravformer – gravfund i Keltisk jernalder

Mennesket, dvs. jernalderbonden, levede livet farligt i Jernalderen og på Hjortspringbådens tid – ca. 350 år f.Kr. Man var omgivet af fjender, men især naturkræfterne og deres magter, gude- og naturånder, betød meget. For at formilde dem, måtte han ofre til dem.

Mange fund i moserne har forskellig baggrund og indhold. En slags er våbenofre, men der findes også fund af skeletter fra dyr og mennesker. Fx har man liget af en kvinde fra Borremose i Himmerland – fra samme tid som Hjortspringfundet. Det er en tragisk måde at finde sin grav i en mose, når ellers ligbrændings-skikken var den almindelige i Keltisk Jernalder.

Et våbenoffer består af ting, der hører til en hærs udrustning. Det være sig sværd, spyd, pile og skjolde m.m. Hjortspringbåden er et eksempel på et helt skib, der er ofret.

Gravformer

Fra ca. 400–300 f.Kr. kendte man til tre gravformer: **Urnegrave**, **brandpletter** og **urnebrandgruber**. Urnegrave fandt man på flad mark, i ældre gravhøje eller i nybyggede småhøje, kaldet tuegrave.

Tankerne om døden og tilværelsen efter døden har været talrige, derfor mange fund, især i det sydjyske og det midtjyske område. Gravgaverne var på den tid sparsomme; der var ingen våben og redskaber, men simple fingerringe, glasperler og nåle m.m.

De sydjyske grave er næsten alle **urnegrave**, (fx er der i Årre i Sydvestjylland ca. 800 grave. Urnen stod på en sten i en sækning under en sandtue – omgivet af sten eller fliser. Man mener, at gravene har været anlagt allerede, mens ejermændene levede.

I Midtjylland er urnegravene også mest almindelige, uden at dominere, for brandplet og urnebrandgrube ses også. **Brandpletten** er en lille plads under den flade mark eller i en flad grube i jorden – og giver kun husly til den dodes brændte ben uden urne. Der findes ofte mange brandpletter samlet på store gravpladser.

Urnebrandgruben er en brandplet, hvor de brændte ben er lagt i en urne. Fx i Nim ved Horsens ses alle tre former for grave, men gravgaver er kun sjældne.

Fra 300–100 f.Kr. finder man de tre gravtyper på flad mark. Men nu kommer der værdifulde gravgaver til storfolk – fx krukker, skåle og bægre.

Fra moser kender vi dog offergaver, måske til guddomme, i form af bronzegenstande. Der findes også halsringe, fx den takkede kronering (Vestdanmark) og den elegante kuglering (Østdanmark), som nok er givet som offergaver til en gudinde.

Fra år 100 f.Kr. brydes det gamle mønster af nye gravformer, fx høje af græstørv. Urnebrandgruber bliver sjældnere, mens gravgaverne bliver mere almindelige, og nu får de døde også mad og drikke med. Det ses især hos de velhavende og er en keltisk skik. Denne sidste periode påvirkes stærkt fra udlandet og får mere luksuspræg i form af våben, stridsvogne og heste, der kommer med på ligbålet.

Tro og fund

Fund fra Keltisk jernalder har noget med religion at gøre. Det gælder for Hjortspringbåden, der nok er henlagt til Sejrens gud. Hjortspring Kobbel havde været et helligsted, men i dette tilfælde mener man, at fundet er henlagt samlet.

Blandt andre fund kan bl.a. nævnes halsringe, træfigurer, Dejbjergvognene, moselig, pløjerredskaber og fund, der vidner om tyredyrkelse, samt ofre til brønd og kilde.

Halsringene er måske givet til en frugtbarhedsgudinde, der har magt over og betydning for kvinderne.

Dejbjergvognene antyder bl.a. ønsket om fredelighed og er måske en ofring til gudinden Nerthus? Pløjerredskaberne er sikkert lagt i mosen som et takoffer for "deres lange og tro tjeneste".

Vandguddomme dyrkes for det lægende vand i brønd og kilde. Det ses fx ved fundet af en helligbrønd ved Over Jerstal.

Man kan groft konkludere, at genstandene i mosefund ikke er henlagt med senere brug for øje, mens gravfundenes genstande er beregnet på brug på et tidspunkt ud i fremtiden.

Lene Kjær Rasmussen

Litteratur:

Danmarks Historie, Politiken Bind 1
Den hellige mose, Nationalmuseet
Nationalmuseets arbejdsmark, 1959